

Sobiesław Szybkowski

Kasztelan konarski Maciej Kleńtop (Kleintopf) i jego krąg rodzinny

Średniowiecze Polskie i Powszechne 4, 225-235

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Kasztelan konarski Maciej Kleńtop (Kleintopf) i jego krąg rodzinny

Pomimo trwających już od dłuższego czasu badań nad elitą urzędniczą późnośredniowiecznych Kujaw nadal pozostają pewne znaki zapytania, które dotyczą przynależności rodzinnej i rodowej niektórych przedstawicieli wspomnianej grupy społecznej. W niniejszym artykule zajmiemy się tego typu problematyką, dotyczącą jednego z mniej znanych kujawskich urzędników ziemskich z lat panowania króla Władysława Jagiełły, kasztelana konarskiego Macieja Kleńtopa.

Obszerny fragment w jednej ze swych publikacji poświęcił ostatnio Maciejowi Janusz Bieniak¹. Ustalenia tego badacza dotyczące Macieja Kleńtopa są niezwykle ważne dla naszego wywodu, w związku z tym wskazane jest ich obszerne streszczenie. Według ustaleń J. Bieniaka Maciej pojawił się w źródłach w 1400 r. W 1401 r. z ramienia starosty brzeskiego Zakliki z Międzygórza objął urząd burgrabiego brzeskiego, na urząd ziemski, kasztelanię konarską brzeską, postąpił natomiast w 1411 r., aby pozostać na nim do swego ostatniego wystąpienia źródłowego w 1428 r. Dowodnym bratem kasztelana był Jan Gembart z Bodzanowa, żoną zaś Małgorzata, córka Stanisława Szyrzyka z Brzezia herbu Doliwa, pochodząca z pierwszego małżeństwa swego ojca z nieznaną z imienia przedstawicielką rodu Leszczyków, dziedziczącą w Osiecinach i Woli Przeźdrzewowej w powiecie brzeskim. Małżeństwu zawdzięczał Maciej swoje pierwsze kujawskie dobra, ponieważ wraz z ręką żony przejął działą w obu wspomnianych wsiach. W nieznanym natomiast sposób on lub

¹ J. Bieniak: *Władza a społeczeństwo w świetle źródeł. Cztery epizody funkcjonowania sądu staropolskiego na Kujawach*. W: *Genealogia. Władza i społeczeństwo w Polsce średniowiecznej*. Red. A. Radziwiński, J. Wróniszewski. Toruń 1999, s. 374–385.

Małgorzata weszli w posiadanie kujawskiego Dąbia, z którego pisali się jednokrotnie w 1408 r. Kasztelan wyzbył się jednak posiadłości żony, aby wejść w posiadanie części w Paniewie (powiat brzeski), co wywołało w 1424 r. interwencję teścia, Stanisława Szyrzyka, który uzyskał sądownie od zięcia oświadczenie, że uznaje on nabytek za dobra dziedziczne żony, a nie własne. Kolejny dział Paniewa Kleńtop nabył w 1423 r. od Grzymka z Markowic herbu Szeliga za Roźniaty i Tupadły w powiecie inowrocławskim, które – zdaniem J. Bieniaka – były posiadłościami dziedzicznymi naszego kasztelana. Ta ostatnia transakcja stała się przyczyną poważnych kłopotów Macieja, ponieważ nie wyciął (czyli nie uwolnił od ciężących na nich zobowiązań) on pozbytych działów Roźniat i Tupadł. Wynikły z tego straty finansowe jego rękojemców, ówczesnego chorążego brzeskiego Mikołaja z Małego Lubstowa herbu Laska (zakończył on swoją karierę urzędniczą jako kasztelan kruszwicki) i Mieclawa z Baciczewa (obecnie Balczewo) herbu Pomian, którzy musieli uregulować za Kleńtopa jego zobowiązania wobec Grzymka z Markowic, który najwyraźniej sam uwolnił swe nowe nabytki od obciążeń. Mikołaj i Mieclaw wyceniali swe straty na 150 grzywien. Przewlekły przewód sądowy doprowadził finalnie do uznania ich roszczeń w 1428 r. Maciej Kleńtop nie posiadał jednak takiej sumy pieniędzy, zbiegł więc i od tej pory słuch po nim zaginął. Sąd brzeski, przed którym trwało całe postępowanie, zakazał jednak obciążania dóbr kasztelanowej Małgorzaty w Paniewie, uznając je za jej dziedzictwo. Zakazano jej jednak mieszkania ze zbiegłym mężem, nakazując jednocześnie otwieranie domu za każdym razem, gdy wymiar sprawiedliwości będzie go poszukiwał, pod rygorem zapłaty 150 grzywien ręczycielom.

W kwestii najbliższego kręgu rodzinnego Macieja J. Bieniak ustalił również, że dowodną córką kasztelana była Śmichna, wydana przed 1425 r. za Niemierzę z Przywieczerzyna herbu Nałęcz, jego synem mógł być natomiast Maciej, notowany jako dziedzic Paniewa w 1442 r., przy czym przesłankami takiego wniosku były kryteria pomocnicze: własnościowe i imionowe. Znacznie więcej problemów wspomnianemu badaczowi sprawiło ustalenie przynależności rodowej kasztelana konarskiego, gdzie nie doszedł do jednoznacznych wniosków. Pierwsza z jego koncepcji zakładała, że Kleńtop mógł być Pomianem, za czym miałyby przemawiać uczestniczenie przezeń wspólnie z bratem, Janem Gembartem, jako arbitrów podczas rozwiązywania sporu dwóch dowodnych przedstawicieli tego rodu: Dobiesława z Krukowego Radcza (późniejszego podkoniego brzeskiego) i Jana Kostyry (potem ostatniego znanego źródłem komornika ziemskiego brzeskiego). Z kolei dziedziczenie przez Macieja w północnokujawskich Roźniatach stwarzało J. Bieniakowi przesłankę, aby zasugerować, że był on prawdopodobnie Leszczycem, ponieważ we wsi tej dowodnie dziedziczyli przedstawiciele tego rodu, dzierżący dobra również w Lubstowie (powiat koniński). Pozwoliło to wspomnianemu badaczowi uznać również kasztelana konarskiego za descendenta (zapewne wnuka) jednokrot-

nie notowanego w źródłach Macieja z Roźniat, znanego wyłącznie jako ojciec notariusza (a więc niewątpliwie duchownego) Stanisława².

Wymienione wyżej ustalenia można jednak w znacznym stopniu zmienić poprzez odwołanie się do nieznanych wcześniejszej historiografii źródeł archiwalnych. W pierwszej kolejności należy zweryfikować przywołane wyżej stwierdzenia dotyczące potomków kasztelana Macieja. Żeby to zrobić, sięgniemy najpierw do źródła powstałego 26 lat po zniknięciu Kleńtopa ze źródeł. W 1454 r. przed starostą brzeskim stanęła Katarzyna, córka nieżyjącego już w 1428 r. Jana Gembarta z Bodzanowa (znanego nam jako brat kasztelana konarskiego) i żona Jana z Wronowów (powiat kruszwicki); sprzedała ona za 200 grzywien swoją część ojczystą i posażną matki Mikołajowi Cypytowi z Dąbrówki³. Zapiska potwierdzająca tę transakcję informuje nas oczywiście, że Jan Gembart nie pozostawił męskiego potomstwa i cała spuścizna po nim i jego małżonce przypadła jedynej, być może, córce. Dla nas istotne jest jednak to, że – zgodnie z ówczesnym zwyczajem sądowym – Katarzyna dokonała rezygnacji z dóbr bodzanowskich w towarzystwie swojego krewnego. W jej wypadku był nim, określony jako stryjeczny rodzony (*patruelis germanus*) Dzierśław z Paniewa, co należy z dużą dozą prawdopodobieństwa interpretować, że był on rodzonym bratem stryjecznym Gembartówny. Owego Dzierśława, sądząc po stopniu pokrewieństwa łączącego go z córką Jana Gembarta i pisaniu się przezeń z Paniewa, należy uznać za syna kasztelana konarskiego Macieja Kleńtopa.

Identyfikacja filiacji Dzierśława pozwala nam w dalszej kolejności poszerzyć krąg rodzinny Macieja o kolejne jego dowodne dzieci. W 1437 r. bowiem dzielcy w osobach sędziego brzeskiego Andrzeja z Wielkiego Lubrańca, Mikołaja z Łuszczewa (powiat kruszwicki) oraz Włodka i Kielcza z Ustroń (powiat brzeski) dokonali podziału dóbr macierzystych w Paniewie między braćmi: Dzierśławem (określonym jako najstarszy), Janem, Jakubem i Bernardem oraz ich siostrami rodzonymi Małgorzatą i Elżbietą. Na jego mocy bracia otrzymali po 3 łany. Nadto Jan z Jakubem mieli wspólnie trzymać pół kolejnego łanu z ogrodami położonymi przy końcu wsi obok Świerczyna. Dzierśław z Bernardem i siostrami, również wspólnie, pozostali przy kolejnym łanie z ogrodami od strony Bodzanowa. Małgorzacie przypadły dalsze trzy łany Paniewa, a Elżbiecie dwór matki z folwarkiem. Gaje paniewskie w połowie mieli użytkować Dzierśław z siostrami, drugą przejęli pozostali bracia, którzy

² Wszystkie powyższe informacje oparte na publikacji cytowanej w przypisie 1.

³ Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (cyt. dalej: AGAD), Księgi grodzkie brzeskie, ks. 2, s. 387–388; Księgi ziemskie brzeskie, ks. 4, k. 363; żoną Jana Gembarta była bliżej nieznana Jadwiga i to jej samodzielnie, bez asysty męża, występowanie w 1428 r. przed sądem ziemskim w Brześciu sugeruje, że Gembart już wówczas nie żył.

nadto otrzymali bagno Wilczebłota. Małgorzacie i Dorocie, zgodnie z postanowieniem dzielców, dobra paniewskie przypadły jednak tylko czasowo. Do chwili zamążpójścia. Po nim bracia mieli wypłacić im posag, w takiej samej wysokości, w jakiej niewymieniony z imienia ojciec Paniewskich wyposażył nieuczestniczącą w podziale siostrę wspomnianego rodzeństwa Śmichnę. Po uzyskaniu sum posażnych Małgorzata i Dorota powinny dokonać wieczystej rezygnacji z posiadłości w Paniewie⁴.

Potwierdzająca przytoczony podział zapiska z ksiąg ziemskich brzeskich nie pozostawia zatem wątpliwości co do tożsamości potomstwa kasztelana konarskiego Macieja Kleńtopa. Bracia Dzierśław, Jan, Jakub i Bernard (z których pierwszy był dowodnie bratem stryjecznym bratanicy Kleńtopa) i ich dwie siostry dzielili między siebie swe dobra macierzyste – jak pamiętamy – dobra w Paniewie zostały wszak uznane za dziedzictwo nie Macieja, ale jego żony Małgorzaty (przy czym data podziału, 1437 r., stanowi *terminus ante quem* jej śmierci). Nadto wyposażona już przez ojca siostra rodzeństwa z Paniewa Śmichna jest niewątpliwie Śmichną, żoną Niemierzy z Przywieczerzyna, która posag od kasztelana Kleńtopa otrzymała przed 1425 r.⁵ Anonimowo wspomniany w 1437 r. ojciec wszystkich wspomnianych to zatem bez najmniejszych wątpliwości Maciej.

Spośród rodzeństwa najszybciej zmarł Jan, ponieważ jego żona Dorota już w 1440 r. została określona jako wdowa po nim w sporze ze szwagrem Dzierśławem i szwagierką Małgorzatą (która najwyraźniej jeszcze wówczas była panną, skoro dziedziczyła w Paniewie)⁶. Do kolejnego pokolenia Paniewskich należał również z całą pewnością Piotr, syn Jakuba, który w 1440 r. został zapisany na Akademię Krakowską⁷.

Pewien epizod z działalności Dzierśława Maciejowica z Paniewa rozwiązuje również problem przynależności rodowej całego interesującego nas kręgu rodzinnego. W 1450 r. wspólnie z dowodnymi Godziembami: Michałem z Małego Kłobi, Janem z Wielkiego Lubrańca i Janem z Małego Lubrańca podzieliли dobrami innych dowodnych Godziembów: Stanisława i Łazarza Lubrańskich⁸. Dla nas istotne jest, że dzielcy zostali określani jako stryjowie i arbitrzy obu ostatnich. Informacja ta wskazuje zatem, że Maciej Kleńtop i jego rodzina należeli do rodu Godziembów.

⁴ AGAD, Księgi ziemskie brzeskie, ks. 5, k. 164–164v.

⁵ J. Bieniak: *Władza...*, s. 380.

⁶ AGAD, Księgi ziemskie brzeskie, ks. 5, k. 238v–239; Dorota Janowa już w 1445 r. była żoną Mikołaja z Golejewa (J. Pakulski: *Godziembowie w monarchii jagiellońskiej. Desygnaty i skład rodu*. W: *Genealogia. Studia nad wspólnotami krewniczymi i terytorialnymi w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym*. Red. J. Hertel, J. Wroniszewski. Toruń 1987, s. 69).

⁷ *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400–1508*. Wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurk, I. Skierska. T. 2. Kraków 2004, s. 362.

⁸ S. Uruski: *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*. T. 13. Warszawa 1913, s. 190; J. Pakulski: *Godziembowie...*, s. 53, 54, 57, 67–69.

Dodatkowych dowodów przemawiających za naszym przypuszczeniem dotyczącym przynależności rodowej Kleńtopa dostarczają informacje źródłowe, dotyczące dziedziczenia Macieja we wsiach w wielkopolskim powiecie konińskim, które do tej pory nie były znane.

Kasztelan konarski posiadał tam posiadłości w trzech wsiach położonych na terenie parafii z siedzibą w Wąsoszu: Półwiosku Starym, Piotrkowicach i Kępie (trzeba dodać, że żadne inne wsie w skład parafii wąsoskiej nie wchodziły)⁹. Z Półwioska Starego pisał się w 1412 r., kiedy świadczył przed sądem ziemskim w Pyzdrach na rzecz Mikołaja Słonieckiego w jego sporze z Przesprawem z Paruszewa¹⁰. Z następnego roku pochodzi świadectwo źródłowe dowodzące posiadania przezeń działu w Piotrkowicach. Wówczas to na roki generalne w Gnieźnie przeniesiono spór dotyczący rozgraniczenia tej wsi, należącej do kasztelana konarskiego Mikołaja z Ostrowąża (powiat gnieźnieński, parafia loco), Jambricha z Wąsoszy i ówczesnego prepozyta włocławskiego (później biskupa poznańskiego) Andrzeja Łaskarza z Gosławic, z Policami należącymi do Macieja i jego syna Jana¹¹. O dziedziczeniu Paniewskiego w Kępie przekonuje z kolei przewlekły proces toczony przezeń w sądzie ziemskim w Koninie w latach 1421–1423 z Luchną z Kępy, której usiłował bezskutecznie pozbawić jej działu w tej wsi¹².

Spośród współdziedziców Piotrkowic dwóch to pewnie Godziembowie. Pierwszym z nich był Andrzej Łaskarz z Gosławic, drugim natomiast Jambrich z Wąsoszy, którego agnat z późniejszego pokolenia Andrzej (późniejszy podsedek kaliski) w 1476 r. został wspólnie z Wojciechem z Lichenia (synem bratanka Andrzeja Łaskarza, wojewody brzeskiego Jana z Lichenia) określony jako wuj (niewątpliwie herbowy) Anny, żony Jana z Kamienicy (ziemia dobrzyńska)¹³. Istnieje również duże prawdopodobieństwo, że Godziembą był Mikołaj z Ostrowąża, leżącego wprawdzie już na terenie powiatu gnieźnieńskiego, ale w bliskim sąsiedztwie obszaru parafii wąsoskiej. Może o tym przekonywać fakt, że parafia ostrowąska obejmowała swym zasięgiem obok samego Ostrowąża i Chomiąży Kościelnej cztery wsie należące dowodnie do przedstawicieli rodu Godziembów: Szyszyn, Szyszynek, Sarnów i Kijewiec¹⁴. Połączony obszar obu parafii graniczy natomiast od południa z Licheniem, co

⁹ *Źródła dziejowe*. T. 12/13. Wyd. A. Pawiński. Warszawa 1883, s. 241.

¹⁰ *Wielkopolskie rotty sądowe XIV–XVI w.* Wyd. H. Kowalewicz, W. Kuraszkiwicz. T. 2. Warszawa–Poznań–Wrocław 1960, nr 363.

¹¹ AP w Poznaniu, Konin Z. I, k. 229.

¹² Tamże, z. 2, k. 34, 40v, 43, 45, 49, 50v, 58v, 71v, 79v.

¹³ *Matricularum Regni Poloniae Summaria* (cyt. dalej: MRPS). Vol. I. Wyd. T. Wierzbowski. Warszawa 1905, nr 1361; Urz. wlkp., s. 120; A. Gąsiorowski: *Licheński Jan*. PSB. T. 17. Wrocław 1972, s. 294–295; J. Pakulski: *Godziembowie...*, s. 52–53, 60–64.

¹⁴ J. Pakulski: *Godziembowie...*, s. 65; S. Szybkowski: *Ród Cielepalów. Studium genealogiczne*. Gdańsk 1999, s. 77–78.

pozwała sądzić, że mamy w przypadku tego terytorium do czynienia z pierwotnie jednym kompleksem majątkowym, należącym do wspólnego przodka Godziembów z Lichenia i Gosławic, Wąsoszy, Szyszyna, Sarnowa, który był także protoplastą Macieja Kleńtopa, dzierżącego Półwiosek Stary, Piotrkowice i Kępę.

Dziedziczenie przez Macieja w Półwiosku i Kępie pozwala również na zasugerowanie, że jego bliskim krewnym ze starszego pokolenia był Niełaskarz z Półwioska, który w 1399 r. przed sądem ziemskim w Koninie wygrał po sprowadzeniu świadków proces z Bronką z Łążyna (powiat inowrocławski) o Kępę¹⁵. Niełaskarz nie żył już w 1403 r., ponieważ wówczas wystąpiła wdowa po nim¹⁶.

Identyfikacja rzeczywistych dóbr dziedzicznych Macieja Kleńtopa w powiecie konińskim zmusza nas jednak do ustosunkowania się do sugestii J. Bieniaka, że jego dziedzictwem były wsie Roźniaty i Tupadły w powiecie inowrocławskim (parafia Sławsk)¹⁷, za które uzyskał część Paniewa w 1423 r. Bardziej jednak prawdopodobne, że były to dobra macierzyste jego żony Małgorzaty, na co jednoznacznie wskazuje podjęta dopiero w 1424 r. interwencja teścia, który spowodował, że nabytą część Paniewa Maciej uznał za dobra dziedziczne małżonki¹⁸. Za takim rozwiązaniem przemawia to, że Roźniaty, a zapewne również sąsiadujące z nimi Tupadły, znajdowały się w rękach rodziny herbu Laska, z której pochodziła matka Małgorzaty Maciejowej, pierwsza żona Stanisława Szyrzyka z Brzezia. Starsza pani Szyrzykowa była najprawdopodobniej jedną z córek Grzymisława, Tomisława lub Pawła z Procyńia (powiat kruszwicki) i Ryszewka (powiat gnieźnieński), synów kasztelana kruszwickiego w latach 1332–1339 Przedrzewa z Ostrowa (powiat radziejowski)¹⁹. W 1408 r. określili wzajemnie jako bracia Mikołaj z Procyńia, Jan z Ostrowa, Jan z Roźniat, Bogumił z Ostrowa i dzieci Przedrzewa z położonego w powiecie kcyńskim Załachowa (przy czym wystąpienie w sporze potomków nie oznaczało śmierci Przedrzewa, ponieważ działał on jeszcze w 1413 r.²⁰) nie zdołali zapłacić łącznie 500 grzywien swoim pięciu krewnym: siostron Święchnie, Zofce, Annie, Machnie i Grzymce oraz ich potomstwu,

¹⁵ AP w Poznaniu, Konin Z. 1, k. 39, 43v.

¹⁶ Tamże, k. 85v.

¹⁷ Lustracja poradlnego i rejestr łańów województw brzesko-kujawskiego i inowrocławskiego z roku 1489. Wyd. J. Senkowski. „Teki Archiwalne” 1961, T. 7, s. 169.

¹⁸ J. Bieniak: *Władza...*, s. 376–377.

¹⁹ O tej rodzinie por. J. Bieniak: *Przedrzew z Ostrowa*. PSB. T. 28. Wrocław 1985, s. 41–42; J. Karczewska: *Majątki rodu Leszczyców na pograniczu wielkopolsko-kujawskim w XV wieku*. W: SPŚ. T. 10. Warszawa 2004, s. 112–116.

²⁰ KDW. T. 8, nr 707.

w związku z czym te utrzymały się przy połowie Osięcin²¹. Siostrą wspomnianych była bez wątpienia także nieżyjąca już wówczas matka Małgorzaty Maciejowej, która również nie uczestniczyła w tym sporze, ponieważ swoje części w Osięcinach i Woli Przędzrzewowej wyprocesowała wspólnie z mężem jeszcze w 1401 r.²² Przędzrzew z Załachowa i Bogumił z Ostrowa (piszący się też z Brzyskorzysztwi w powiecie kcyńskim) to zapewne bracia rodzeni, synowie wspomnianych wyżej kasztelanów Grzymisława, Tomisława lub Pawła, ich braćmi rodzonymi lub stryjecznymi byli Mikołaj z Procynia, Jan z Ostrowa i Jan z Roźniat²³. Obecność zaś tego ostatniego wśród agnatów matki Małgorzaty Maciejowej w wystarczającym chyba stopniu uzasadnia prawdopodobieństwo tego, że Roźniaty (i zapewne Tupadły) były jej macierzyzną. Podsumowując zatem, w 1423 r. kasztelan Kleńtop uzyskał dział w Paniewie za dobra dziedziczne swej żony w Roźniatach i Tupadłach. Co stało się z jej posiadłościami w Osięcinach i Woli Przędzrzewowej ustalić nie sposób. Nie możemy jednak wykluczyć, iż dobra paniewskie zostały nabyte przez kasztelana w dwóch etapach: pierwsza część za żonine części w Osięcinach i Woli, druga za jej dziedzictwo w Roźniatach i Tupadłach. Własnych dóbr w Paniewie Maciej chyba nie miał, ponieważ w żadnym z działów tej wsi po przegranej w 1428 r. procesie nie widzimy Mikołaja z Wielkiego Lubstowa ani Mieclawa z Baciczewa, którym kasztelan konarski z wyroku sądowego był winien 150 grzywien. Wydaje się bowiem pewne, że w razie istnienia paniewskich posiadłości należących do Kleńtopa znalazłyby się one niewątpliwie w zastawie wierzycieli lub byłyby przez nich ciężone.

Uznanie Macieja Kleńtopa za przedstawiciela rodu Godziembów pozwala nam również na włączenie do jego kręgu rodzinnego jednego z wybitniejszych przedstawicieli tego *clenodium* działających w drugiej połowie XV w., kasztelana lwowskiego, hetmana koronnych wojsk zaciężnych na Rusi i tenentariusza licznych tamtejszych królewskich ziem, Feliksa (Szczęsnego) z Paniewa, zmarłego w 1488 r. Jego herb Godziemba potwierdzają zarówno źródła pisane, jak i ikonograficzne (pieczęcie, a zwłaszcza nagrobek w poznańskim kościele Dominikanów)²⁴. Za włączeniem hetmana do grona zstępnych kasztelana Kleńtopa przemawia przynależność obydwu do rodu Godziembów oraz związki majątkowe z Paniewem, gdzie kasztelan lwowski dowodnie dzierżył dział.

²¹ AGAD, KZB, ks. 1, k. 153, 183.

²² Tamże, ks. 2, k. 44v. (tu Grzymka i Zofka określone jako ciotki Małgorzaty); J. Bieńczyk: *Władza...*, s. 374–375.

²³ J. Karczewska: *Majątki rodu...*, s. 114–115.

²⁴ M. Michałowiczowa: *Paniewski (Paniowski) Feliks (Szczęsny)*. PSB. T. 25. Wrocław 1980, s. 127–129; o nim też por. B. Czwojdrak, J. Sperka: *Wiarygodność genealogiczna inskrypcji z zamku Krzyżtopór w Ujeździe*. RHer. 2001, T. 16, s. 53, 61.

Istnieją również przesłanki źródłowe, aby Feliksa uznać za wnuka Macieja. Wymaga to jednak dłuższego wywodu.

W 1471 r. Feliks został określony jako nepos Jakuba z Paniewa, posługującego się przydomkiem Cielę. Jakub ów działał głównie na pograniczu polsko-węgierskim²⁵. W 1453 r. był on starostą Plaveča w komitacie Szarysz z ramienia Piotra Komorowskiego, ówczesnego żupana Liptowa i Orawy. W 1456 r. był już podstarościm podolinieckim z ramienia starosty spiskiego Przeclawa z Dmoszyc. Z polskim Spiszem związał się trwale, ponieważ w 1468 r. źródła określiły go jako starostę kieźmarskiego. Był również starostą czorsztyńskim w latach 1477–1481, a w 1477 r. uzyskał od króla Kazimierza Jagiellończyka zapis 50 florenów na Nowym Mieście Korczynie²⁶. Feliks Paniewski, którego źródłowo potwierdzona działalność trwała od 1463 r., kiedy to pozostawał jeszcze w służbie króla węgierskiego Macieja Korwina²⁷, musiał być bratankiem Jakuba, co oddaje niezbyt precyzyjny łaciński termin nepos, użyty w źródle z 1471 r. Bliskie agnaticzne pokrewieństwo łączące wspomnianych podkreśla również treść tego źródła. Był to bowiem dokument Kazimierza Jagiellończyka, który stwierdzał, że w razie niespłacenia przez monarchę długu w wysokości 6100 florenów na rzecz Jakuba Cielęcia z Paniewa i Jana Smolika ze Strzeszkowic otrzymają na wyżej wymienioną sumę: zamek Czorsztyń, wsie Łobzów i Czechów w ziemi krakowskiej oraz Białą i Nową Wieś w starostwie spiskim, nadto w razie śmierci Jakuba jego udział w królewskim długu (i zastawie) miał przypaść Feliksowi z Paniewa *nepoti eius*²⁸.

Chronologia występowania Jakuba Cielęcia z Paniewa (1453–1481) pozwala sądzić, że był on tożsamy z Jakubem, synem kasztelana konarskiego Macieja Kleńtopa, występującym w 1437 r., którego z kolei syn, Piotr, w 1440 r. został zapisany na Akademię Krakowską. Piotr Jakubowic zmarł jednak chyba przedwcześnie, skoro w 1471 r. ojciec na spadkobiercę wyznaczył bratanka Feliksa. Ustalenie, który z pozostałych kasztelaniców Paniewskich, żyjących w 1437 r., Dzierśław, Jan czy Bernard, był ojcem kasztelana lwowskiego, wymaga dalszych badań.

²⁵ MRPS. T. 1, nr 751.

²⁶ *Dokumenty polskie z archiwów dawnego królestwa Węgier*. Wyd. S.A. Sroka. T. 2. Kraków 2000, nr 143; SHGK. Cz. 1, z. 3, s. 474; Urz. mp., s. 295; P. Engel: *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*. Vol. 1. Budapest 1996, s. 99, 152, 388.

²⁷ Nieporozumieniem jest twierdzenie Marii Michałowiczowej, że na Węgry trafił z królem Władysławem w latach 1440–1444, kiedy od tego monarchy uzyskał 4 zapisy na królewskich czynach (M. Michałowiczowa: *Paniewski...*, s. 127), w źródłach dotyczących Feliksa o czterech zapisach Władysława III mowa jest jedynie w znanym nam z regestu dokumencie Kazimierza Jagiellończyka z 1483 r., na mocy którego monarcha zezwala na wykupienie wsi Stenyawa, w powiecie stryjskim, na której ciążyły cztery zapisy króla Władysława III z rąk Michała Vyerzenskiego (MRPS. T. 1, nr 1593).

²⁸ MRPS. T. 1, nr 751.

Związki syna i wnuka z Węgry pozwalają nam jednak na sugestię, że być może właśnie kraje Korony św. Stefana były miejscem, gdzie zbiegł po niekorzystnym dlań wyroku brzeskiego sądu ziemskiego z 1428 r. kasztelan konarski Maciej Kleńtop. Wiadomo bowiem, że panujący tam wówczas Zygmunt Luksemburski bardzo chętnie przyjmował, licznie udających się na Węgry, rycerzy polskich²⁹.

Ostatnią sprawą, którą poruszamy, będzie problem przydomka kasztelana konarskiego. Był on w źródłach oddawany w formie: *Clenthop*, *Clynthop*, *Clentop* i *Clentok*³⁰. Zasadne zatem wydaje się, zaproponowane wcześniej przez J. Bieniaka jego polskie brzmienie Kleńtop³¹. Nie wydaje się jednak, aby przydomek Macieja był pochodzenia słowiańskiego. Jego źródłowym lekcjom najbliżej chyba do niemieckiego *Kleintopf*, co znaczy po polsku *mały garnek*. Określenie to mogło powstać w wyniku kontaktów kasztelana toruńskiego z mieszczaństwem brzeskim, częściowo pochodzenia niemieckiego, lub mieszczanami toruńskimi, prowadzącymi liczne interesy na terenie Kujaw. Trzeba jednak zwrócić uwagę, że po uzyskaniu urzędu ziemskiego Macieja nazywano głównie „Konarskim”, przydając mu także przydomki posesjonatyczne.

Blizsze zajęcie się problemem pochodzenia i kręgu rodzinnego kasztelana konarskiego brzeskiego Macieja Kleńtopa z Paniewa pozwoliło nam na ustalenie, jak się wydaje, imion wszystkich jego dzieci, które doszły wieku sprawnego. Zidentyfikowaliśmy również przynależność rodową tego kręgu rodzinnego. Maciej był Godziembą, wywodził się zaś z gałęzi tego rodu, do której należeli dziedzice Wąsosza, Sarnowa, Szyszyna oraz wybitna rodzina Licheńskich. Na Kujawach Kleńtop znalazł się zapewne w wyniku małżeństwa z Małgorzatą Szyrzykówną z Woli. W wyniku tego związku gospodarzył, wspólnie z małżonką, w jej dobrach macierzystych w Osięcinach, Przedrzewowej Woli, Roźniatach i Tupadłach. Małżeństwo było dla Kleńtopa ważne nie tylko ze względów ekonomicznych. Jego żona pochodziła bowiem po mieczu i po kądzieli z rodzin należących do kujawskiej elity szlacheckiej. Stryj Małgorzaty, Mikołaj Szyrzyk z Brzezia i Kolnic, był na ścisłym przelomie XIV i XV w. podstolim brzeskim³², a jej matka była wnuczką kasztelana kruszwickiego Przedrzewy z Ostrowa. Pozostaje pytanie, kto zaaranżował związek Doliwówny z kujawskiego Brzezia z Godziembą z powiatu koniń-

²⁹ O karierach Polaków na Węgrzech za panowania Zygmunta por. S.A. Sroka: *Polacy na Węgrzech za panowania Zygmunta Luksemburskiego 1387–1437*. Kraków 2001, passim.

³⁰ AGAD, KZB, ks. 2, k. 14, 39, 44v, 188v, 199.

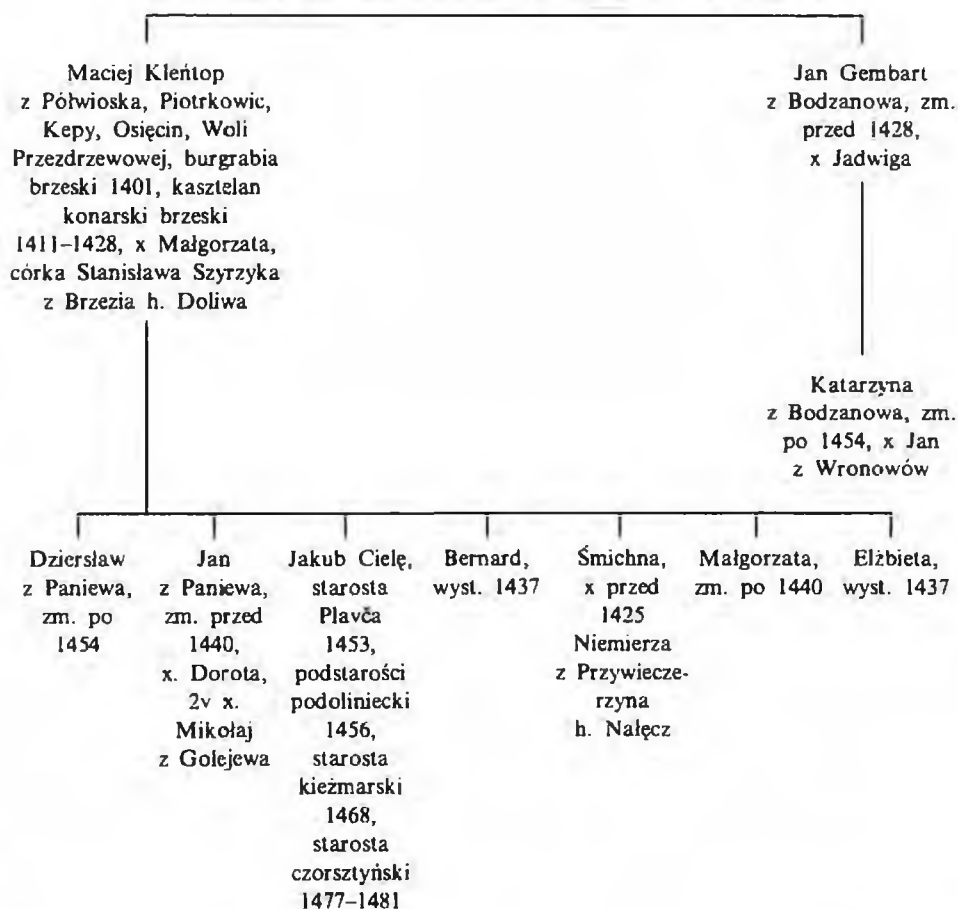
³¹ J. Bieniak: *Władza...*, s. 374–385.

³² A. Supruniuk: *Otoczenie księcia mazowieckiego Siemowita IV (1374–1426). Studium o elicie politycznej Mazowsza na przelomie XIV i XV wieku*. Warszawa 1998, s. 216–217.

skiego. Tu wydaje się najprawdopodobniejsze przypuszczenie, że swatami byli krewni macierzyści Małgorzaty, Leszczyce z Wielkiego Lubstowa i Polic w powiecie konińskim oraz Ostrowa, Popowa i Brześci w kujawskim powiecie radziejowskim³³, należący do tej samej, ostrowskiej, linii rodu co jej pradziad, kasztelan Przechrzew, a jednocześnie sąsiedzi Macieja, dzierżącemu dobra dziedziczne w Półwiosku, Piotrkowicach i Kępie. Nowym, istotnym ustaleniem jest również uznanie Kleńtopa za przodka (zapewne dziada) kasztelana lwowskiego Feliksa Paniewskiego, którego kujawski krąg rodzinny nie był dotąd bliżej rozpoznany (zob. schemat).

Schemat 1

Krąg rodzinny kasztelana konarskiego brzeskiego Macieja Kleńtopa

³³ O nich por. S. Szybkowski: *Kujawska szlachta urzędnicza w późnym średniowieczu (1370–1501)*. Gdańsk 2006, s. 543–544, 652.

*Sobiesław Szybkowski***A castellan "konarski" Maciej Kleintopf (Kleintopf)
and his family**

Summary

The paper presents issues connected with family origins of an equerry castellan Maciej Kleintopf (Kleintopf) from Paniewo. So far in the literature on the subject his origins were associated with Pomianów or Leszczyców clans (clan names are given in their plural forms), one identified daughter (Śmiachna, Niemierza from Przywieczeryno's wife) and his alleged son, Maciej from Pniewo. Detailed source quaerenda allowed to add to the children of our castellan certain source sons: Dzierśław, Jan, Jakub, Bernard and two daughters: Małgorzata and Elżbieta. All the family members were of Godziembów (clan names are given above) origin from the branch to which successors of Wąsosz, Szyszyno, Ostrowąż and very influential family of Licheńscy were also included. Castellan Maciej was also probably a grandfather to a castellan of Halicz Feliks Paniewski whose coat of arms: Godziemba can be seen on a preserved on epitaph.

*Sobiesław Szybkowski***Der Kastellan „konarski“, Maciej Kleintopf
und dessen Familienkreis**

Zusammenfassung

Im vorliegenden Artikel ist die Rede von Familien- und Geschlechtsabstammung des Kastellans „konarski“ zu Brześć, Maciej Kleintopf von Paniewo. Nach der bisherigen Fachliteratur gehörte er der Familie Pomian oder Leszczyc und hatte eine Tochter (Śmiachna, Ehegattin von Niemierza aus Przywieczeryno) und wahrscheinlich einen Sohn, Maciej aus Paniewo. Nach einer vertieften Quellenrundfrage war es aber möglich, zu Kindern des Kastellans noch den quellsicheren Söhne: Dzierśław, Jan, Jakub, Bernard und zwei Töchter: Małgorzata und Elżbieta zu zählen. Der ganze Familienkreis gehörte auch dem Godziemba Stamm, dem Zweig, zu dem auch die Gutsherren von Wąsosze, Szyszyn, Ostrowąż und die sehr bedeutende Familie Licheński angehörten. Der Kastellan Maciej war außerdem höchstwahrscheinlich der Großvater vom Kastellan zu Halicz, Feliks Paniewski, dessen Geschlechtswappen, Godziemba, an dem erhalten gebliebenen Epitaph zu sehen ist.